

Randers Kommune

Kousted Landsbyregistrering 2011

Kousteds historie

Oprindelse

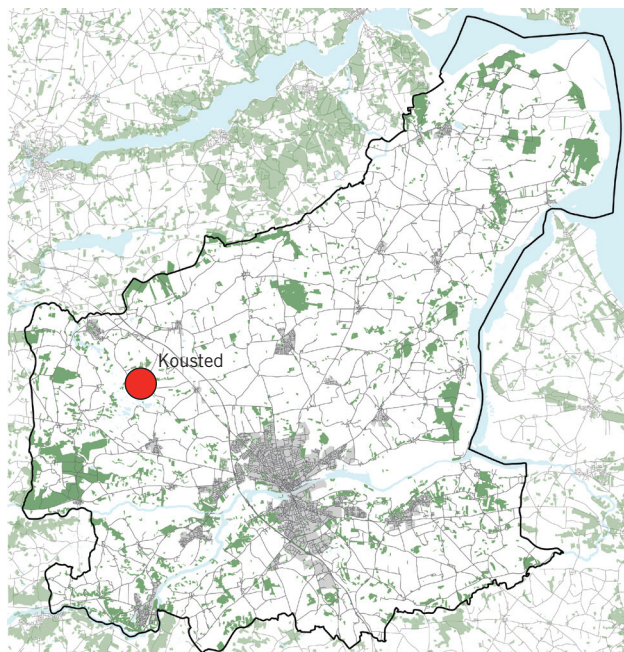
Kousted er formentlig grundlagt i jernalderen, hvor endelsen '-sted' har været almindelig brugt.

Fra 'Kousted By gennem 100 år' skrevet af Christian Bonde i 1929 og udgivet af Randers Amts Historiske Samfund, har vi taget følgende uddrag:

"Hvad selve Navnet: 'Kousted' kommer af ligger noget hen i det uvisse. Den mundtlige Overlevering vil sætte det i Forbindelse med, at der formentlig i ældre Tid har været et stort Farvand i den nuværende Aadal, og at 'Kousted' da skulde være det Sted, hvor Kaagerne (Trækskibe) blev trukket til Land: 'Kaag-sted'. Med Støtte i Afskrifter af gamle Dokumenter maa det derimod antages, at det nuværende 'Kousted' har udviklet sig af den tidligere Form 'Kockstedt', hvor Kock maa antages at være et Mandsnavn. Herfor taler ogsaa, at man paa samme Tid finder Formen 'Koustedt', der jo ganske naturlig bliver til 'Kousted'. Officielt bruges nu Stavemaaden 'Kovsted', men f. Eks. den lokale Presse bruger dog stadig den ældre Form 'Kousted', som ogsaa anses for den rette af Byens Beboere og som derfor er bibeholdt her."

Byudvikling

Kousted har gennemgået en meget moderat udvikling. Den primære udbygning er sket langs Ørrildvej, hvor der er bygget flere huse på skrænten nord for vejen.

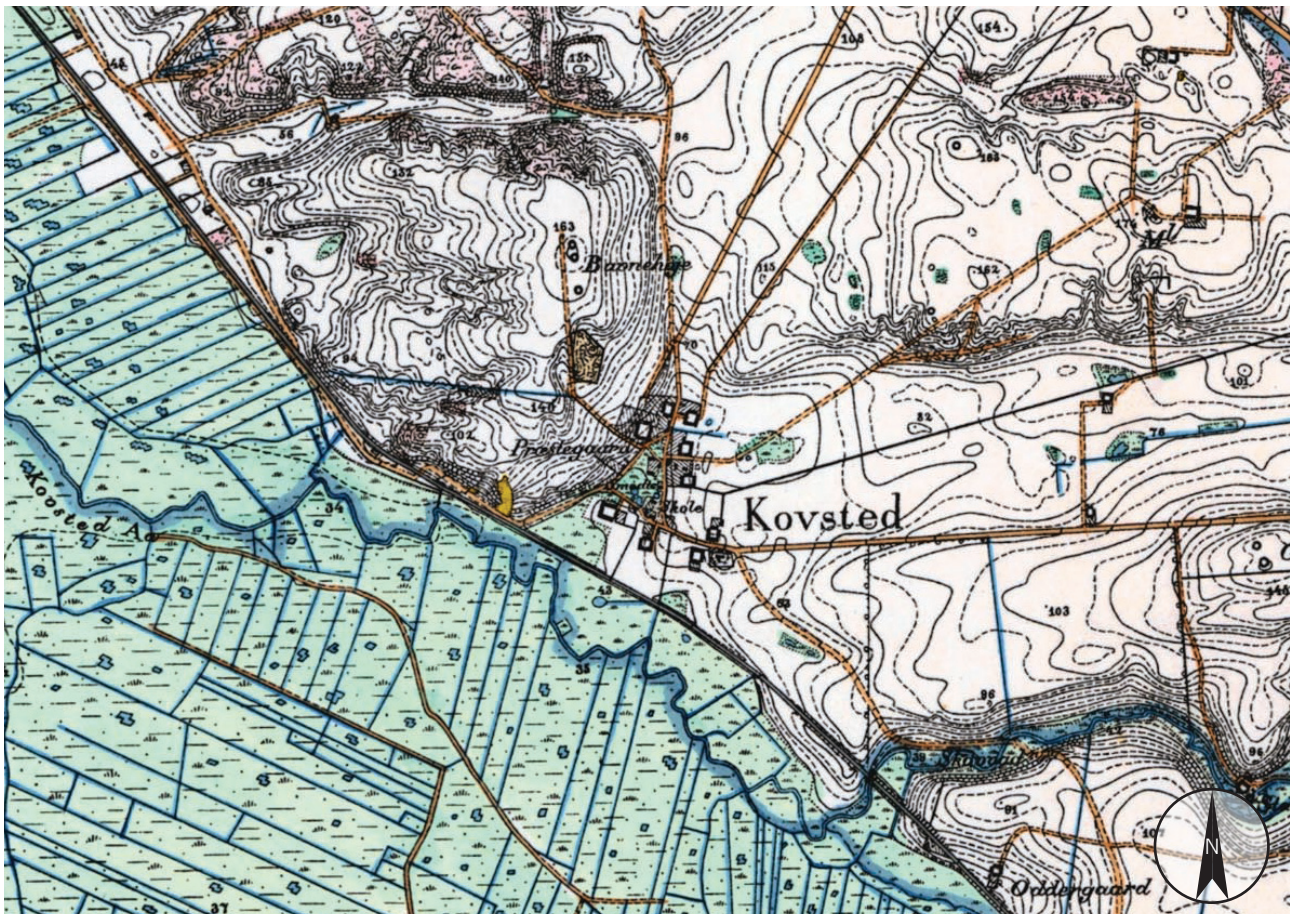
På den store gamle forte er der bygget en del småhuse, mens gårdrækken øst for Vindingholmvej er gået i opløsning. Bebyggelsen langs vejen er i dag sporadisk. Formentlig er denne udtynding sket allerede i starten af 1800-tallet som en følge af udflytninger efter landboreformerne. Kousted har 85 indbyggere i 2011.

Luffoto 2010. Byens form beskriver også terrænets konturer. Med den runde skrænt mod nordvest og det flade landskab mod øst.

Original 1-kort over Kousted fra 1781, 1:5.000. Læg mærke til den markante gårdsrække der har defineret byens østlige kant. Præstegården ligger, lidt atypisk, langt fra kirken. Det er den store firelængede gård i byens nordvestlige hjørne.

Generalstabskort fra perioden 1842-1899, 1:20.000. Kousted's præcise placering i landskabet er med til at give den sin særlige karakter.

Topografi og landskab

Landskab

Kousted Å har sit sammenløb med Skals Å umiddelbart nordvest for Kousted. Sammenløbet af to markante dalstrøg betyder, at kraftigt stigende plateauer formes i landskabet omkring landsbyen.

Mod nord ligger Bavnehøje, der dikterer områdets højeste punkt på 56 moh.

Beliggenhed

Kousted ligger i en lille lavning dannet af Kousted Ådal, hvor byen ligger i læ af skrænterne fra dalen, der påbegynder deres stejle stigning nordøst for landsbyen. I den nyere, vestlige del af Kousted er byen begyndt at vokse op ad skrænterne, hvor det lader sig gøre. Mod sydvest præges landskabet af de flade enge i ådalen, hvor græsningsarealer til husdyr er rigt repræsenteret.

Oplevelse

Når man ankommer til Kousted fra øst, får man et flot kig ind over byen, der ligger lavere i forhold til Sognevej. Her ligger kirken omgivet af flotte, gamle træer på den sydlige side af vejen, mens der er et friholdt kig til byen på den nordlige side. Kirken ligger generelt synligt fra alle kanter af byen, og der er flere steder fine sigt til denne. Særligt fra den lille vej på den nordvestlige skrænt er der flot udsigt langs med Sognevej til både forsamlingshus, den gamle skole, transformatorårn og kirke. Meget flot. Fra randen af byen er der endvidere tydelige kig ud i landskabet omkring byen.

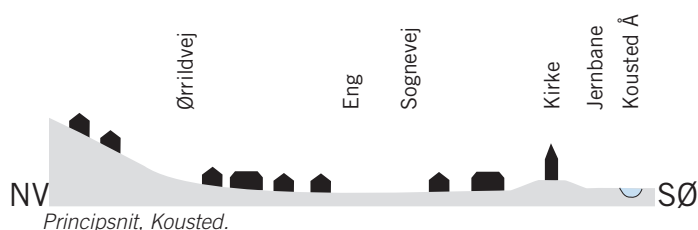
Kousted har en grøn karakter, især i den vestlige del af byen, hvor der ses engarealer inde i byen, med græssende husdyr. Engarealet på hjørnet af Sognevej og Ørrildvej udgør en stor del af landsbyens gamle forte, der også oprindeligt blev brugt som opholdsareal til landsbyens husdyr. Videre er der en fin bevoksning med frodige træer, og der ses bl.a. en lang allé langs en lille grusvej nord for byen, der hæver sig over resten af byens terræn.

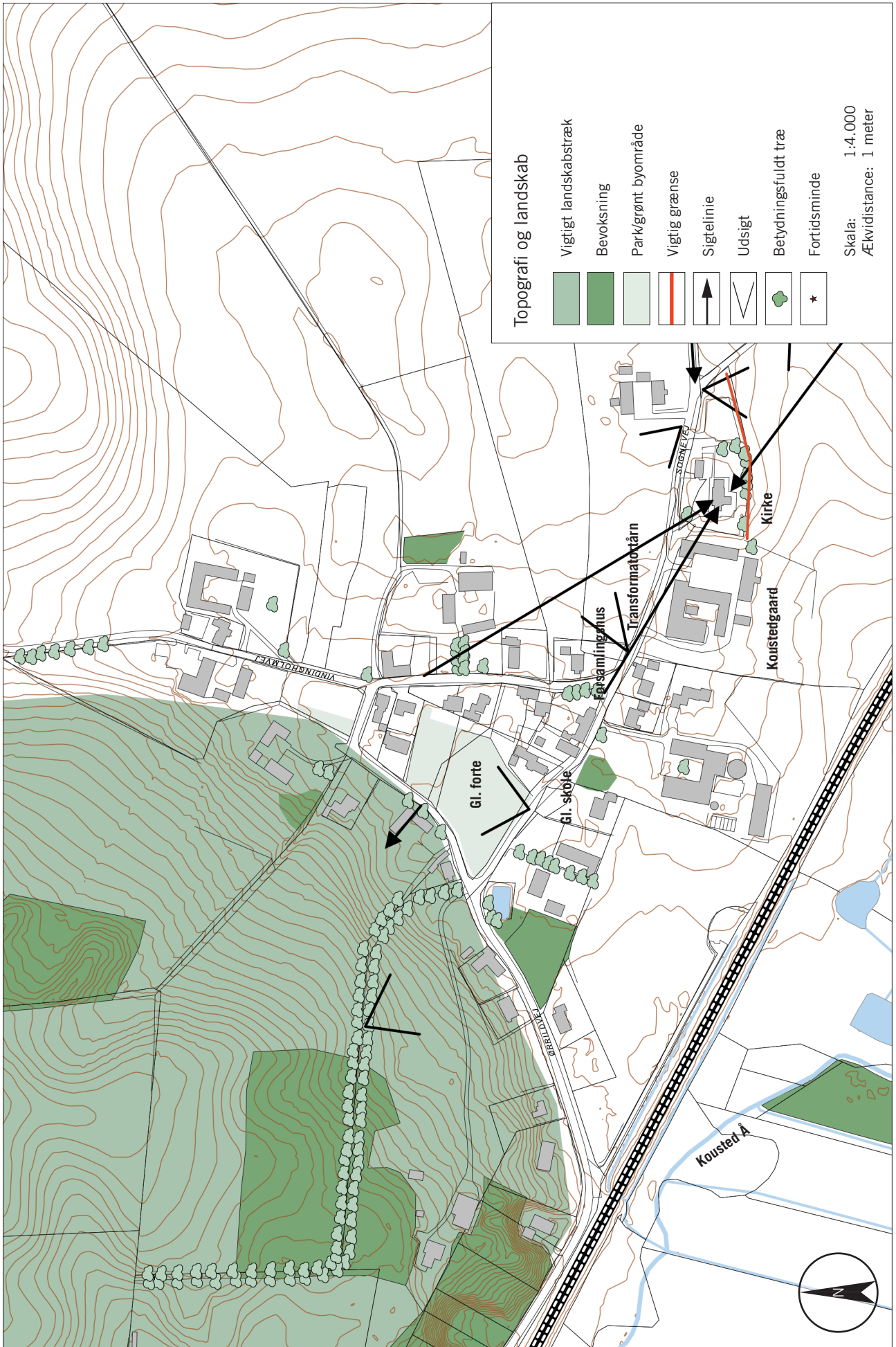
Ankomst til Kousted fra Sognevej med kig over landsbyen. Bag byen ses det stigende landskab i form af dalens skrænter.

Flot udsigt over bygningerne på Sognevej. Forsamlingshuset ses i forgrunden sammen med den gamle skole, transformatorårnet, Koustedgaard og kirken i baggrunden.

Engarealet inde i landsbyen, den gamle forte, medvirker til byens grønne karakter.

Funktioner og infrastruktur

Funktioner

Kousted Kirke ligger på en lille banke i den sydøstlige del af landsbyen. Udover kirken er der også en af de få kirkelader, der er tilbage i Danmark. Kirkeladen var det sted, hvor bønder skulle betale deres tiende, når høsten var i hus. Sidenhen har Kirkeladen været brugt til bolig. Den gamle bygning, der delvist kan spores tilbage til 1500-tallet, fungerer i dag som sognehus og er fredet.

Der er også et forsamlingshus i Kousted, der ligger ved siden af landsbyens gamle skole. Den gamle skole er nu beboelsesejendom, og der er ikke længere skole i Kousted, som i dag hører under Asferg skoledistrikt.

Der er ikke længere butikker i Kousted, men der har før været brugsforening, og der har for nylig ligget en gulvbutik i den gamle brugsforenings hus. Skiltet sidder stadig på den nu lukkede gulvbutiks facade.

En enkelt gård i Kousted synes stadig i drift, nemlig Vindingholmvej 10. Yderligere er Fogedgaard, Sognevej 10 og Koustedgaard, Sognevej 18, registreret som landbrug i drift, men det virker ikke umiddelbart som om, at gårdene er aktive.

Infrastruktur

Kousted har en relativt velbevaret struktur og der er kun sket få ændringer. Landsbyen havde oprindeligt en stor, bred forte kun bebygget af enkelte små husmandssteder. I dag er dele af forten bebygget, men størstedelen er stadig fritliggende og benyttes som græsningsområde.

Kousted beliggenhed i Kousted Ådal betyder, at der fører smalle, stejle grusveje til bebyggelsen på dalens skrænter ovenfor Ørrildvej. Herfra er der kig til den karakteristisk slyngede Sognevej.

Få meter sydvest for Kousted ligger jernbanen. Alligevel fornemmes den ikke ret meget, når man begiver sig rundt i byen, da den stort set er usynlig inde fra Kousted. Kun togenes susen høres, når de kører forbi.

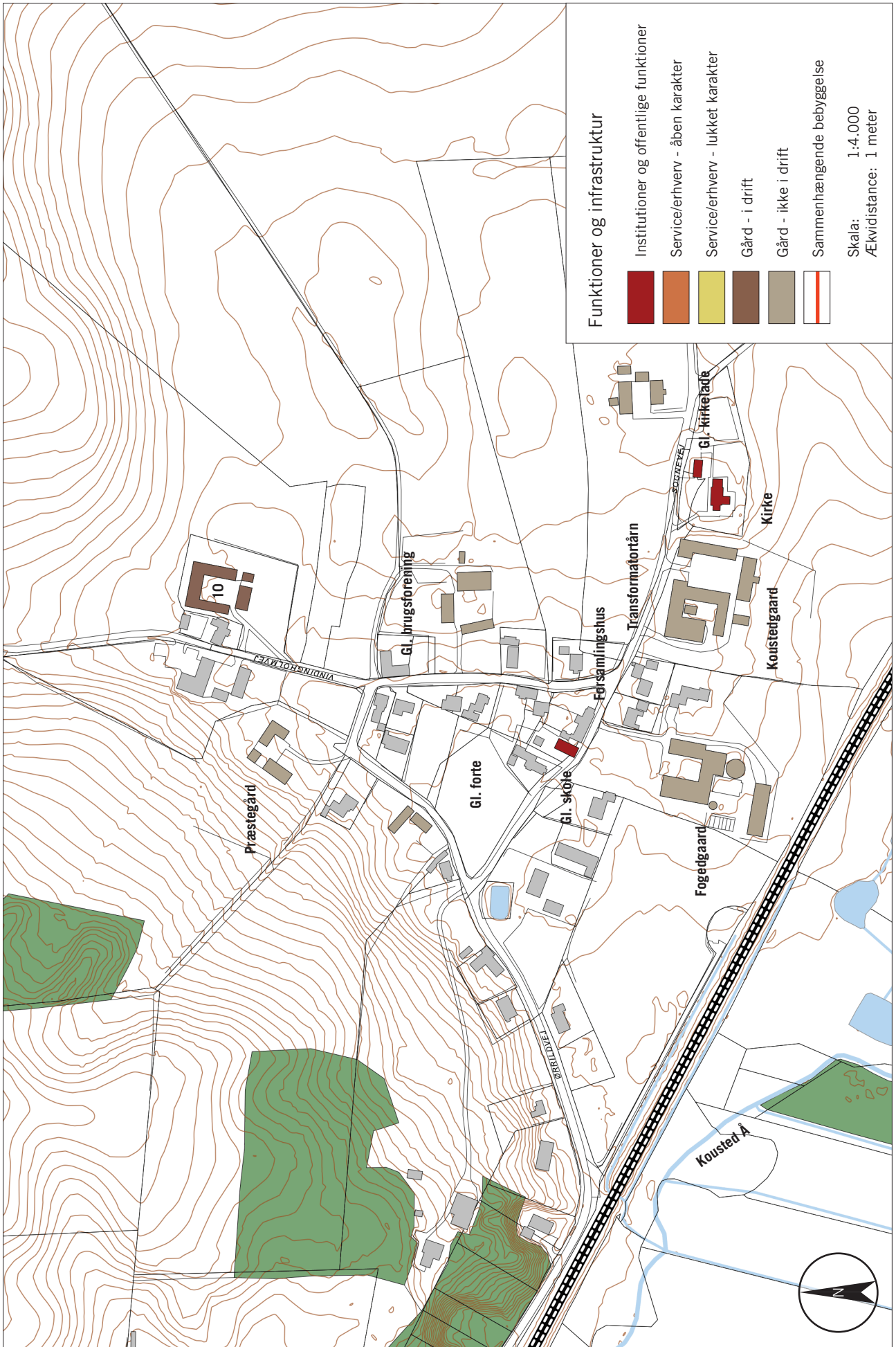
Den gamle, fredede Kirkelade med Kousted Kirke i baggrunden.

Kousted Forsamlingshus ligger centralt i landsbyen ved siden af den gamle skole, som den tidligere har fungeret som gymnastiksal for.

Vindingholmvej 8 er en gammel brugsforening. Senest har der været gulvbutik, men denne er i dag lukket. Sporene ses dog stadig.

Bebyggelse, arkitektur og kulturmiljø

Bebyggelsesstruktur

Kousted er en uregelmæssig vejforteby, hvilket fortsat er aflæseligt i bybilledet. Flere af byens store gårdanlæg er stadig tilbage og byen har en bemærkelsesværdig høj andel af bevarede, historiske bygninger som skole, forsamlingshus, kirkelade og transformatorårn.

Strukturen er i starten af 1800-tallet blevet sløret væsentligt, med udflytningen af en række gårde. Disse gårde er delvist blevet erstattet med mindre byhuse, bl.a. på den gamle forte, som dermed er blevet inddraget til haver og opdelt.

Arkitektur

Kousted Kirke, der antageligt er opført i det 12. århundrede, består af romansk kor og skib og er opført af granitkvadre. Tårnet er opført af røde munkesten.

Ved siden af kirken ligger kirkeladen, som én af de få bevarede i landet. Bygningen er opført af munkesten, og en del af den kan dateres tilbage til omkring 1550.

Kousted Præstegård er opført i 1921. Den tidligere præstegård var en stor firlænget bindingsværksgård, men da den var meget forfalden, blev den revet ned for at give plads for opførelsen af den nye. Noget af tømmeret er genanvendt i konfirmandstuen.

Sognevej 18 eller 'Koustedgaard', er den største gård i byen og meget original med sine to indgangspartier, skifertag, havestue og fire storstene. Gården er opført i 1880 og synes i dag at stå tom. Længerne er, som det ses til højre i billedet, ved at gå i forfald. Gården er absolut bevaringsværdig og vil være et meget stort tab for Kousted.

Ørrildvej 87 er et bemærkelsesværdig velholdt lille husmandssted. Stuehuset er helt tilbage fra 1750 og er således over 260 år gammelt, hvilket er en sjælden høj alder. Huset er meget fint med flere originale detaljer som f.eks. velproportionerede, spinkle vinduer, der frem for at være blevet udskiftet, har fået forsatsruder. Bindingsværket er med gennemførte bjælkeender og tappet sammen. Alt i alt et meget fint hus, der bør gøres en ekstra indsats for at bevare.

Den gamle skole i Kousted er opført i 1872 og ligger på Sognevej 3. Ca. 40 senere er 1C opført som gymnastiksal til skolen. I dag fungerer denne bygning som forsamlingshus.

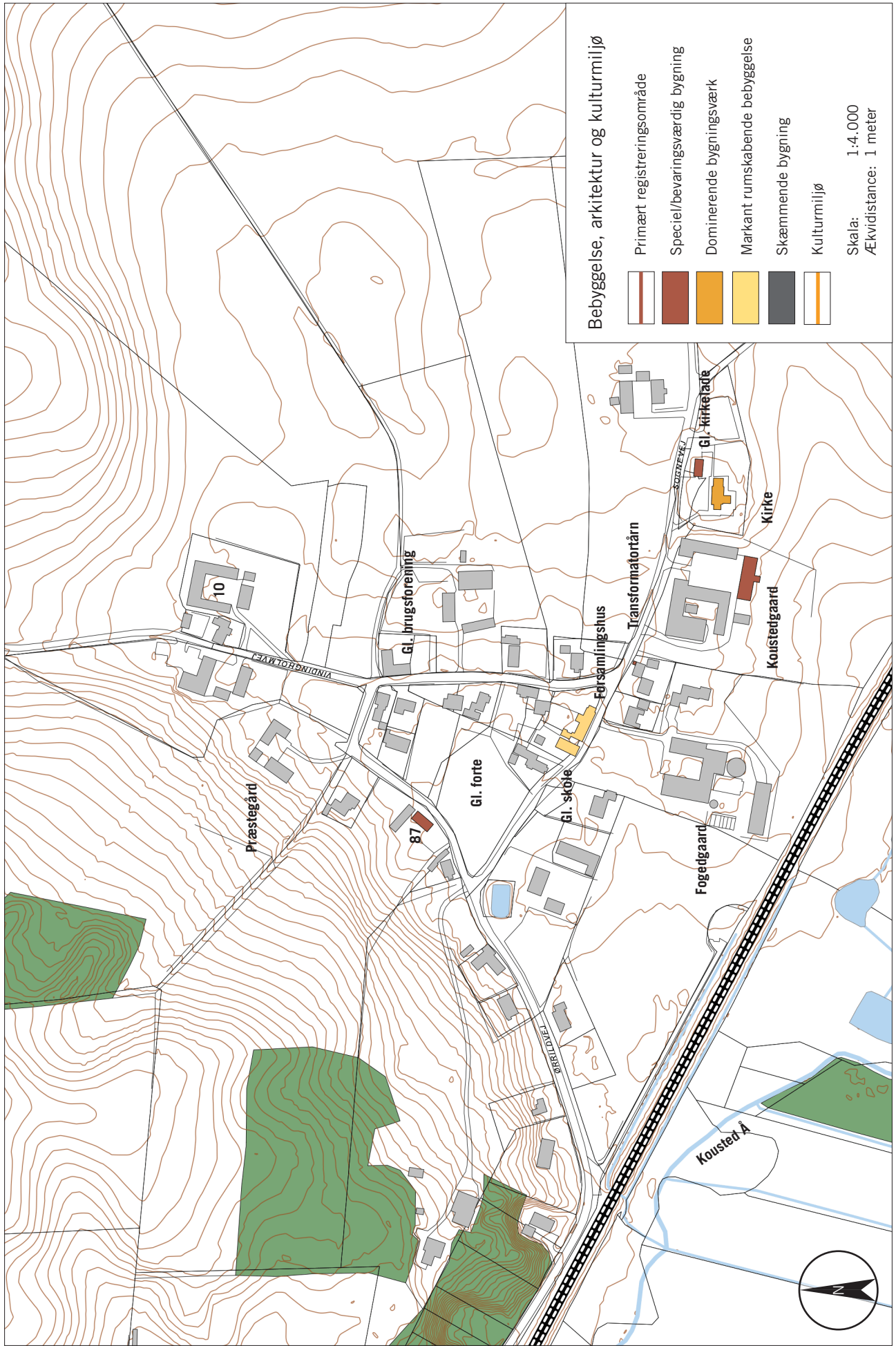
Koustedgaard er byens største gård og har stor kulturhistorisk betydning. Gården er desværre i temmelig dårlig stand.

Husmandsstedet Ørrildvej 87 er en lille, men meget velholdt gård fra 1750. At finde så gamle huse er absolut en sjældenhed og alene gårdens alder på over 260 år berettiger til en høj bevaringsværdi.

Den gamle skole på Sognevej 3 i 1908. Billedet viser også den tids vejes beskaffenhed. Foto: Purhus Lokalarkiv

Afgrænsning og byggemuligheder

Afgrænsning

Kousted er afgrænset af tre forskellige, karakteristiske landskaber. Mod syd er det i første omgang jernbanen, der afgrænser byen og derefter Kousted Ådal. Dette brede moselandskab er gennemskåret af grøfter og kanaler og har historisk set haft en stærk tilknytning til byen.

Mod vest og nordvest tårner en markant bakke sig op og danner baggrund for det kig der møder én, når man ankommer fra øst. Kousted ligger godt i læ bag den høje bakkeformation, der har været græsningsoverdrev.

Mod nordøst og øst er det de bløde opdyrkede marker der strækker sig ud i landskabet. Denne retning er den eneste hvor det har været muligt at gennemføre en stjerneudskiftning af jordene. Disse linjer ses stadig i landskabet i form af hegn og markveje.

Bebyggelsen, der grænser op til landskabet, er primært de gamle gårde mod syd og øst. Kousted er i sin sluttede helhed en flot afgrænset landsby, hvis grænser bør forblive uændrede.

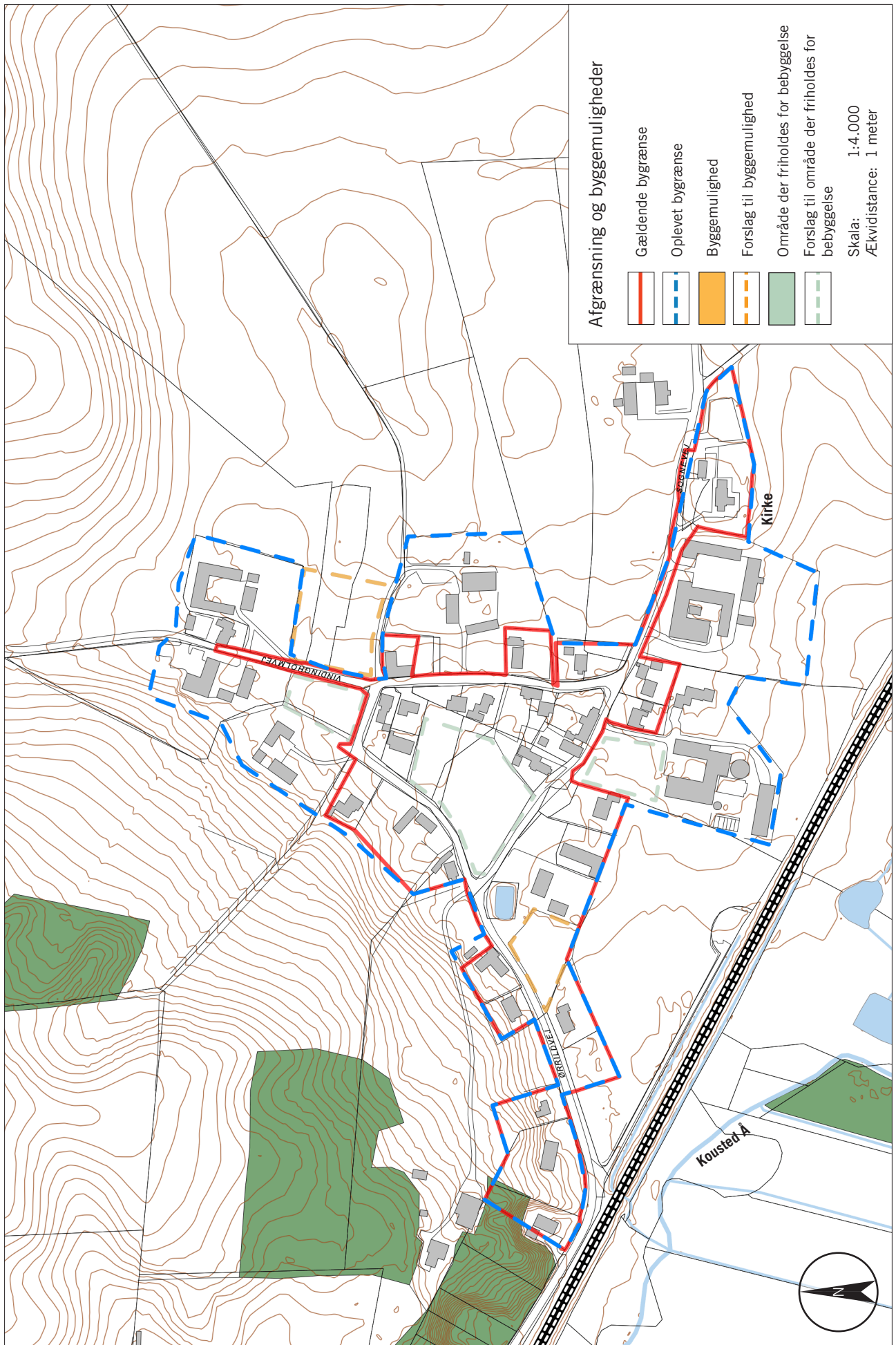
Byggemuligheder

Kousted er en meget original landsby, hvorfor det vil være synd at ændre på dens struktur og bebyggelsestæthed. I Kousted's tilfælde bør man derfor udelukkende koncentrere sig om at restaurere eller udskifte dårligt byggeri med nyt. Sådanne bebyggelser vil uden tvivl dukke op indenfor den nærmeste årrække.

For at opretholde Kousted's fine udtryk skal nyt byggeri falde naturligt ind i landsbyens byggestil og struktur, da det lille landsbymiljø ellers spoleres. Det betyder, at nyt byggeri ikke bør få tildelt en placering, der afviger betydeligt fra det foregåendes byggeris placering.

Kousted's østkant er fortsat defineret af gårdanlæg. Dog i mindre grad end tidligere da hele østkanten var bebygget med gårde.

Sammenfatning

Kousted ligger i en blød slugt nord for Kousted Ådal, ikke langt fra hvor Skals Å og Kousted Å løber sammen. Nordvest for byen ligger en markant bakkeø, og landskabet stiger kraftigt. Kousted har en karakteristisk trekantet form, som er givet af landskabets konturer.

Selve landsbyen bestod oprindeligt af en veldefineret gårdbebyggelse, der omkransede landsbyens forte. Med tiden er der blevet tyndet ud i gårdbebyggelsen, og mindre byhuse på fortene tegner i dag i højere grad landsbyen. Byens nordlige spids tegnes stadig af gårde, og den østlige del er meget velbevaret med flere interessante bygninger. Her ligger Kousted Kirke med tilhørende kirkelade samt den meget dominerende Koustedgaard. I forlængelse af disse byggerier ligger landsbyens gamle skole og forsamlingshus samt et karakteristisk muret transformatorårn.

Kousted er en meget fin og helstøbt landsby, hvor de grønne engarealer, den gamle forte, binder huse og gårde sammen til en helhed. Gårdene ligger tæt ud til de slyngede veje, og bebyggelsen fremstår overvejende pæn og velholdt med en stor andel af historiske bygninger i behold. Enkelte af de gamle gårdes stuehuse er potentielt bevaringsværdige, men det er helheden der gør Kousted til en særlig fin landsby.

Sårbarheder

Koustedes store engarealer inde i byen er en stor kvalitet, men kræver en høj grad af vedligehold, for at det ikke bliver uanvendeligt og skæmmende for byen. Kousted er altså sårbar overfor manglende vedligehold af fællesarealerne.

Bygningsmassen i Kousted har, for en stor andels vedkommende, en del år på bagen. Gamle bygninger kræver også en høj grad af vedligehold, hvilket naturligt gør Kousted sårbar overfor enkelte bygningers forfald.

Anbefalinger

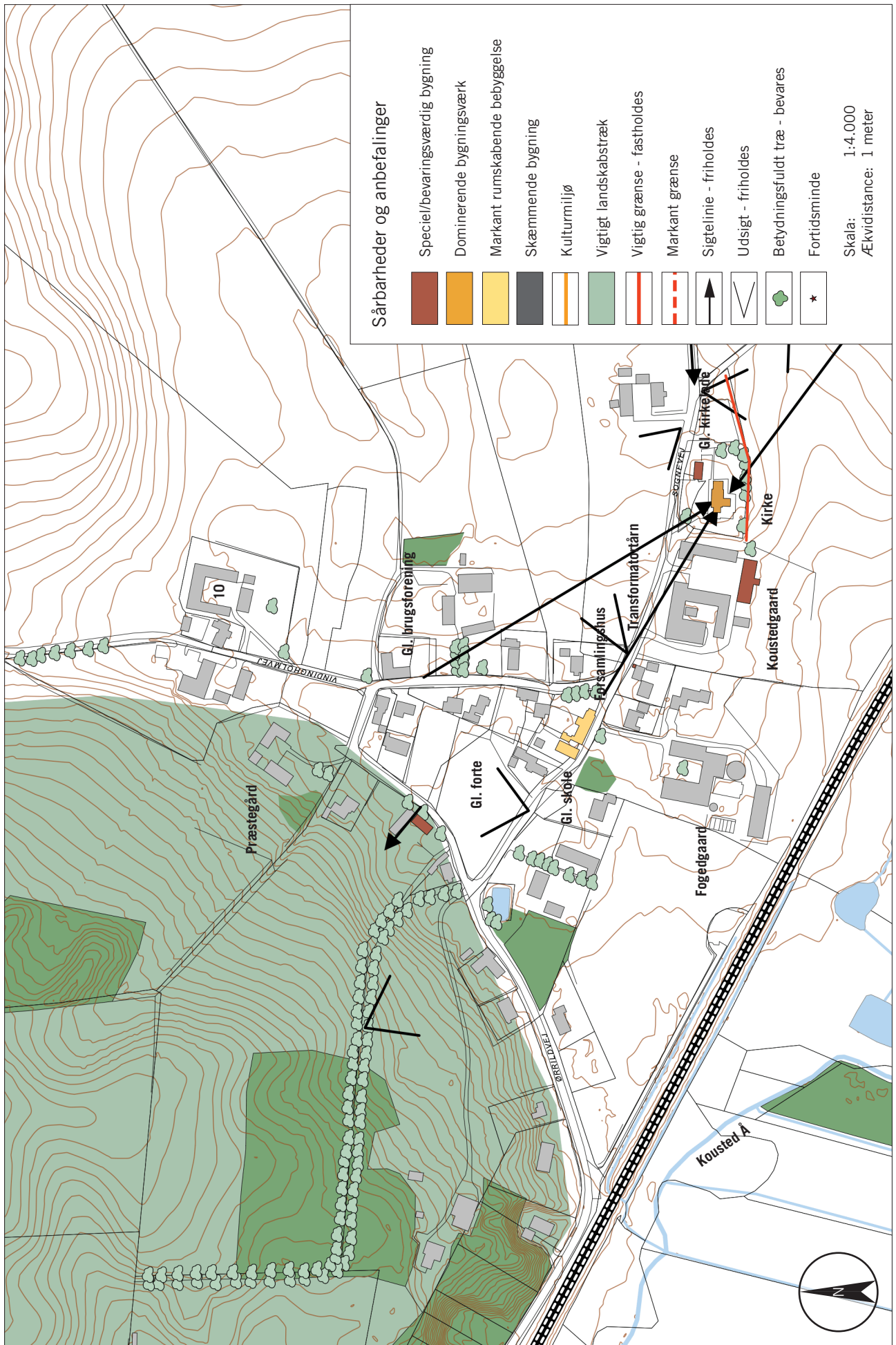
- Koustedes overordnede form og struktur bør bevares, så landsbyens historie fortsat er aflæselig i bybilledet. Særlig fokus bør der være på landsbyens kulturhistoriske bygninger som den gamle skole og forsamlingshuset.
- Koustedes østside bør friholdes for bebyggelse. Samtidig bør bebyggelsen øst for Vindingholmvej styrkes, så den i højere grad definerer gadeforløbet og landsbyens kant.
- Hele Koustedes bebyggelse bør SAVE-registreres, da landsbyens fine struktur og de mange bevaringsværdige bygninger bør sikres.

De snoede gadeforløb er typiske for Kousted og er med til, at give landsbyen en særlig fin karakter.

Ankommer man fra øst møder man først kirken og siden den store Koustedgaard. Baggrunden er det stejle bakke drag vest for Kousted med Bavnehøj som det højeste punkt.

Stadsarkitektens Kontor
Randers Kommune
Laksetorvet 1
8900 Randers
www.randers.dk